

TOMASZ NOCŃ

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Szkoła Doktorska

<https://orcid.org/0000-0002-8521-5339>

DUSZPASTERSTWO PARAFII ŚCIECIA ŚW. JANA CHRZCICIELA W RUDZIE ŚLĄSKIEJ-GODULI W LATACH 1947–1973 W ŚWIECIE KRONIKI PARAFIALNEJ

THE PASTORAL CARE OF THE PARISH OF THE BEHEADING
OF ST. JOHN THE BAPTIST IN RUDA ŚLĄSKA-GODULA
IN THE YEARS 1947–1973 IN LIGHT OF THE PARISH CHRONICLE

ABSTRACT:

Tekst przedstawia dzieje duszpasterstwa parafii w Goduli w latach 1947–1973 na podstawie zapisów Kroniki parafialnej, której rękopis przechowywany jest w archiwum parafialnym. Obrana cezura to okres, kiedy w parafii posługę sprawował ks. Józef Szubert (1906–1973). Był on piątym w kolejności kapłanem, który stał na czele tejże parafii. Najpierw jako administrator, a później jako proboszcz współpracował z innymi księżmi dla dobra powierzonych mu parafian. Artykuł przybliży formy duszpasterstwa zwyczajnego i nadzwyczajnego, które od lat funkcjonują w parafiach Górnego Śląska. Przedstawia także spis kapłanów pracujących w Goduli oraz takie zagadnienia jak sprawowanie sakramentów, posługa kaznodziejska i przeprowadzone w parafii wizytacje kanoniczne. Prezentuje też aktywność wiernych świeckich na przykładzie uczestnictwa parafian w pielgrzymkach i peregrinacjach.

The text presents the history of pastoral care in the parish of Godula during the years 1947–1973, based on the records of the Parish Chronicle, whose manuscript is stored in the parish archives. The chosen time frame covers the period when Fr. Józef Szubert (1906–1973) served in the parish. He was the fifth priest to lead the parish, first as an administrator and later as pastor, working alongside other priests for the benefit of the parishioners entrusted to him. The article outlines both ordinary and extraordinary forms of pastoral care that have long been practiced in the parishes of Upper Silesia. It will also provide a list of priests who worked in Godula and cover topics such as the administration of sacraments, preaching, and canonical visitations conducted in the parish. Additionally, the activities of the lay faithful will be presented, using the participation of parishioners in pilgrimages and peregrinations as examples.

Parafia Ściecia św. Jana Chrzciciela w Rudzie Śląskiej-Goduli od ponad 150 lat jest integralną częścią wspólnoty Kościoła katolickiego na Górnym Śląsku. Erygowana jeszcze jako jednostka administracyjna diecezji wrocławskiej, stała się następnie jedną ze wspólnot utworzonej w 1925 r. diecezji katowickiej.

Po zakończeniu II wojny światowej wspólnota parafialna w Goduli została przekazana w zarządzanie ks. Józefowi Szubertowi – duchownemu diecezji katowickiej, więźniowi niemieckich nazistowskich obozów koncentracyjnych Dachau i Mauthausen-Gusen. Proboszcz, współpracując z księżmi wikariuszami, koncentrował duszpasterstwo parafialne wokół życia codziennego powierzonych mu wiernych. To właśnie on w czasie swojego pobytu w tej tradycyjnej górnośląskiej parafii własnoręcznie spisywał ważne wydarzenia z życia tej wspólnoty i umieszczał je w Kronice parafialnej¹. Ten zachowany do dziś dokument, przechowywany w archiwum parafialnym, daje możliwość odtworzenia wydarzeń z ubiegłego wieku. Manuskrypt liczy 482 nienumerowane strony, zapisywane ręcznie. Pierwszą zarejestrowaną w kronice datą jest rok 1882, jednak zapis literowy jest nieczytelny, co nie pozwala na określenie, czego on dotyczy. Treść Kroniki parafialnej kończy się sprawozdaniem z 2000 r. i adnotacją o odbytej w kolejnym roku wizytacji kanonicznej. W badaniach przyjęta została metoda historyczna², a analiza zapisków³ Kroniki parafialnej pozwoliła w niniejszym tekście zaprezentować w formie syntezy odpowiedzi na kolejne pytania. Czym charakteryzowało się lokalne duszpasterstwo? Jacy kapłani posługiwali w Goduli? Jaką wagę księża przywiązywali do sprawowania sakramentów? Jak prezentowała się tematyka wygłaszanych kazań? Kiedy i jak celebrowano nadzwyczajne wydarzenia w życiu parafii, takie jak pieszkie pielgrzymki, wizytacje biskupie czy peregrynacje? Podjęte badania mają na celu przybliżenie nieopracowanych dotąd zagadnień, które w przyszłości mogłyby się złożyć na kompletną monografię historyczną parafii Ścięcia św. Jana Chrzyciela w Rudzie Śląskiej-Goduli⁴.

1. Realia posługi duszpasterskiej po II wojnie światowej

Pierwsze lata po zakończeniu II wojny światowej stanowiły trudny okres dla wspólnoty i struktur Kościoła katolickiego w Polsce. Duszpasterze byli wówczas

¹ Archiwum Parafii Ścięcia Świętego Jana Chrzyciela w Rudzie Śląskiej-Goduli [dalej: APG], Kronika parafialna (1882–2000) (rps bez paginacji) [dalej: Kronika].

² M. Janowski, *Klasyczne metody badań historycznych*, w: *Wprowadzenie do metodologii historii*, red. E. Domańska, J. Pomorski, Warszawa 2022, s. 332–345.

³ J. Szymański, *Nauki pomocnicze historii*, Warszawa 2006⁶, s. 13–22.

⁴ Okoliczne i sąsiednie parafie posiadają publikacje naukowe oraz popularnonaukowe przedstawiające historię lokalnych wspólnot parafialnych. Zob. J. Górecki, *Parafia św. Józefa w Rudzie Śląskiej. Studium historyczno-pastoralne*, Katowice 2015; A. Ratka, *Kościół Matki Boskiej Różańcowej w Rudzie Śląskiej. Od rezydencji jezuickiej i kuracji do parafii*, Ruda Śląska 2000; J. Górecki, *Parafia św. Pawła w Nowym Bytomiu*, Ruda Śląska 1991; K. Gołąb, *Historia kościoła i parafii pw. św. Michała Archaniola w Rudzie Śląskiej-Orzegowie. W setną rocznicę konsekracji 1918–2018*, Ruda Śląska 2018; M. Smierz, *Historia parafii Trójcy Przenajświętszej w Rudzie Śląskiej-Kochłowicach (1648–2019)*, Katowice 2020; R. Wawrzynek, Z. Hojka, *Parafia pod wezwaniem św. Marii Magdaleny w Bielszowicach (XIV/XV w.–2003 r.)*, Ruda Śląska 2003; M. Piegza, *Z dziejów kościoła i parafii św. Augustyna w Lipinach*, Świętochłowice 2007; N. Osmańczyk, M. Krakowski, *Dzieje parafii Chropaczów 1913–2000*, Chropaczów 2003; J. Larisch, *Sto lat kościoła i parafii pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Bytomiu Szombierkach (1905–2005)*, Opole 2005.

tymi, którzy pod przewodnictwem prymasa Polski kard. Augusta Hlonda SDB (1881–1948) oraz polskich biskupów starali się przeszkodzić wyalienowaniu Kościoła ze społeczeństwa. Jednocześnie spotykali się z oporem ze strony władz i realnie doświadczali spychania życia duchowego i religijnego na margines⁵. Rząd już w roku zakończenia wojny, uchwałą Rady Ministrów Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej z 12 września 1945 r., z premedytacją wypowiedział konordat związany ze Stolicą Apostolską w 1925 r.⁶

Od 1945 r. w Polsce można zauważyć – jak podkreśla Józef Krukowski – pojawienie się reżimu określanego „cezaropapizmem stalinowskim”⁷. Składały się na niego trzy główne elementy: zwierzchnictwo władzy świeckiej nad kościelną i ingerowanie władz cywilnych w struktury kościelne, propagowanie i narzucanie ateistycznego światopoglądu w społeczeństwie oraz instrumentalizacja prawa, które miało pomóc władzy w osiągnięciu celów ideologicznych⁸. Narzędziami sprzyjającymi laicyzacji społeczeństwa okazywały się represje wiernych i duchownych. Wśród nich znalazły się, m.in.: znoszenie świąt i uroczystości kościelnych, pozbawianie Kościoła praw majątkowych, likwidacja stowarzyszeń, usuwanie nauki religii ze szkół, ingerowanie w ruch pielgrzymkowy i utrudnianie go ruchu pielgrzymkowego⁹. Piętno prześladowań komunistycznych dotknęło także wiernych i prezbiterium diecezji katowickiej. W 1952 r. biskupi katowiccy Stanisław Adamski (1875–1967), Juliusz Bieniek (1895–1978) oraz Herbert Bednorz (1908–1989) zostali wygnani z diecezji¹⁰. Ich powrót był możliwy dopiero w 1956 r.¹¹

Komunistycznym władzom zależało, aby biskupi i księża oraz prowadzone przez nich duszpasterstwo nie oddziaływali na społeczeństwo. Kult i praktyki religijne miały być „zamknięte” w murach kościołów. Budowano w ten sposób model – jak wskazuje Adam Dziurok – „Kościoła zakrystiowego”¹². Na celowniku władz znalazły się wszelkie nowe inicjatywy duszpasterskie, kościoły obchody 1000. rocznicy chrztu Polski, coroczne procesje Bożego Ciała czy pielęgnowane od wielu pokoleń pieszce pielgrzymki do sanktuariów maryjnych. Powojenne

⁵ Zob. J. Stala, *Implikacje historyczno-społeczne działalności duszpasterskiej i katechetycznej Kościoła w Polsce i Kościoła tarnowskiego w pierwszych latach po II wojnie światowej*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 5 (2006), s. 200–201.

⁶ P. Skibiński, *Kościół wobec totalitaryzmów (1917–1989). Światowy katolicyzm i doświadczenia Polaków*, Warszawa 2022, s. 307.

⁷ J. Krukowski, *Represyjność prawa polskiego w zastosowaniu do Kościoła katolickiego w latach 1944–1956*, „Roczniki Nauk Prawnych” 9 (1999), s. 5.

⁸ Tamże, s. 5–6.

⁹ Tamże, s. 10; APG, Kronika; K. Banaś, *Komunistyczny aparat bezpieczeństwa wobec pielgrzymek stanowych do Piekar Śląskich (1947–1989)*, Katowice 2013; *Metody pracy operacyjnej aparatu bezpieczeństwa wobec kościołów i związków wyznaniowych 1945–1989*, red. A. Dziurok, Warszawa 2004; A. Dziurok, *Kruczoizacja. Polityka władz partyjno-państwowych wobec Kościoła katolickiego w latach 1945–1956 w województwie śląskim/katowickim*, Katowice 2012, s. 209–610.

¹⁰ Zob. A. Grajewski, *Wygnanie*, Katowice 1995.

¹¹ *Powrót. Powitanie biskupów w katedrze Chrystusa Króla w Katowicach 11 listopada 1956 roku*, red. R. Brom, Katowice 2006.

¹² A. Dziurok, *Kruczoizacja*, s. 209.

prześladowania ze strony komunistów nie oszczędziły także kapłanów i parafian w Goduli, jednak pomimo tego księża żywo prowadzili duszpasterstwo parafialne, wykazując w ten sposób troskę o powierzonych sobie wiernych.

Zapiski Kroniki parafialnej z Rudy Śląskiej-Goduli obrazowo przedstawiają życie duszpasterskie w tej parafii. Opisane w niej przedsięwzięcia można rozgraniczyć na zwyczajne i nadzwyczajne – a więc dokonać ich analizy według podziału autorstwa ks. Jerzego Myszora¹³. Do form duszpasterstwa zwyczajnego zaliczamy niedzielną i świąteczną służbę Bożą, a więc sprawowanie mszy świętej w każdą niedzielę i uroczystości. Bardzo ściśle z tą formą związane są sprawowanie sakramentów oraz kaznodziejstwo. Są one jednocześnie najbardziej powszechnymi formami działalności duszpasterskiej duchowieństwa, a jednocześnie tymi, w których uczestniczy największa liczba ludzi. Oprócz sprawowania nabożeństw, sakramentów oraz głoszenia słowa Bożego do duszpasterstwa zwyczajnego zalicza się duszpasterstwo chorych i katechizację. Wszystkie formy duszpasterstwa zwyczajnego były obecne w religijnym życiu pielęgowanym w parafii w Goduli. Codziennie w parafii sprawowano Najświętszą Ofiarę, a liczba nabożeństw oraz godziny ich celebracji, jak dowiadujemy się z Kroniki parafialnej, były dostosowywane przez księdza proboszcza Józefa Szuberta do wiernych tak, aby jak najwięcej osób mogło uczestniczyć we mszy świętej, zwłaszcza tej, która była sprawowana w niedziele i święta. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że jedna z form duszpasterstwa zwyczajnego – duszpasterstwo chorych – była mocno zaakcentowana w parafii. Wiązało się to z istnieniem na terenie parafii szpitala, gdzie duszpasterze także odprawiali nabożeństwa i odwiedzali chorych¹⁴. Wizyty w szpitalu, który znajdował się zaledwie kilkadziesiąt metrów od kościoła parafialnego, były także elementem wizytacji biskupich, jakie odbywały się w parafii.

Duszpasterstwem nadzwyczajnym określa się te działalności duszpasterskie, które są przeznaczone do konkretnej, zainteresowanej grupy wiernych lub są organizowane dla całej parafii z ważnego powodu. Wśród nich ks. J. Myszor wymienia, m.in.: pielgrzymki, działalność bractw i stowarzyszeń oraz nadzwyczajne uroczystości kościelne. Do duszpasterstwa nadzwyczajnego należą także misje, rekolekcje i tridua. Te aktywności duszpasterskie o charakterze kaznodziejskim odbywały się także w Goduli. Zazwyczaj rekolekcje i misje, czyli zorganizowane kilkudniowe inicjatywy duszpasterskie, prowadzone były przez zaproszonych gości. Na przestrzeni lat w Goduli kaznodziejami byli nie tylko duchowni diecezjalni, ale także przedstawiciele zgromadzeń zakonnych, wśród nich znaleźli się, m.in.: ojcowie oblaci Maryi Niepokalanej (misje w 1949 r.), ojcowie franciszkanie (rekolekcje w 1951 r.) czy ojcowie werbiści (rekolekcje w 1955 r.)¹⁵. W Goduli organizowano w ciągu roku także liczne tridua – trzydniowe czuwania modlitewne, ogłaszane najczęściej przed przypadającym w kalendarzu liturgicznym świętem

¹³ J. Myszor, *Duszpasterstwo parafialne na Górnym Śląsku w latach 1821-1914*, Katowice 1991, s. 49-107, 125-209.

¹⁴ APG, Kronika.

¹⁵ Tamże.

lub przed zbliżającą się uroczystością (często skierowane do konkretnej grupy wiernych). Z inicjatywy proboszcza odbyły się, m.in. tridua: „przed Niepokalanym Poczęciem Najświętszej Maryi Panny”, „przed Niedzielą Chrystusa Króla”, „przed świętem Macierzyństwa Maryi” czy „przed świętym Stanisławem Kostką”¹⁶. Nie ulega wątpliwości, że każda forma duszpasterstwa była dla godulskich duszpasterzy ważna, a ich ewentualne niepowodzenia były dla nich ciężarem, jak w 1952 r., kiedy to ks. Józef Szubert uznał za nieudane triduum w listopadzie, ponieważ w „tym czasie odbywały się (...) zgromadzenia przedwyborcze”¹⁷.

2. Duszpasterze pracujący w Goduli w latach 1947–1973

Od 1947 r. parafią zarządzał ks. Józef Szubert, który objął rządy w Goduli 1 września tego roku¹⁸. Nowo mianowany proboszcz pochodził z Wielkopolski – urodził się w Ostrzeszowie 2 lutego 1906 r. Tam też dorastał i uczęszczał do szkoły powszechnej. Następnie pobierał naukę w Państwowym Gimnazjum Humanistycznym w Wąbrzeźnie, gdzie złożył egzamin maturalny w 1925 r.¹⁹

Początkowo studiował filologię klasyczną na Uniwersytecie Poznańskim i Uniwersytecie Jagiellońskim. Studiów tych nie ukończył. W Krakowie wstąpił do Śląskiego Seminarium Duchownego i rozpoczął formację oraz studia na Wydziale Teologicznym najstarszej uczelni wyższej w Polsce. Formację seminaryjną zwięźszyło przyjęcie święceń kapłańskich 29 czerwca 1933 r. w Katowicach²⁰.

Po święceniach ks. Józef Szubert został skierowany jako katecheta do Chorzowa, a następnie posługiwał w parafiach: Wniebowzięcia NMP w Wodzisławiu Śląskim i św. Jana Chrzciciela w Pawłowicach. Stamtąd w sierpniu 1940 r. został wywieziony do obozu koncentracyjnego w Dachau k. Monachium, a następnie do Mauthausen-Gusen. W niemieckich nazistowskich obozach śmierci przebywał od maja do listopada 1940 r.²¹ Po zwolnieniu z obozu powrócił do diecezji katowickiej. Nie mógł jednak, z zarządzenia niemieckiego okupanta, sprawować funkcji kapłańskich. Władze diecezjalne powierzyły mu wówczas obowiązki pracownika Drukarni i Księgarni Katolickiej oraz stanowisko notariusza kurii diecezjalnej w Katowicach. Po zakończeniu II wojny światowej ks. Szubert został mianowany administratorem parafii NMP Wspomożenia Wiernych w katowickiej dzielnicy Wełnowiec. Po dwóch latach pracy w tym miejscu przeniesiony został do parafii w Goduli²².

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Hasło *Szubert Józef (1906-1973)*, w: *Słownik biograficzny duchowieństwa (archi)diecezji katowickiej 1922-2008*, red. J. Myszor, Katowice 2009, s. 396-397.

²⁰ Tamże.

²¹ Tamże.

²² Tamże.

Ksiądz Józef Szubert zarządzał godulską parafią do śmierci, jednak nastąpił czas, w którym został pozbawiony urzędu przez sprawującego władzę w diecezji wikariusza kapitulnego ks. Jana Piskorza (1901–1964). Sytuacja ta miała miejsce w okresie wygnania biskupów katowickich, kiedy to hierarchowie zostali zmuszeni przez władze komunistyczne do opuszczenia terenu swojej diecezji. 8 listopada 1955 r. ks. Józef Szubert został aresztowany i osadzony w katowickim więzieniu. Po zwolnieniu z aresztu nie otrzymał od wikariusza kapitulnego zgody, aby wrócić do posługi duszpasterskiej w Goduli. W czasie nieobecności ks. Szuberta administratorem parafii został ks. Jerzy Zieliński (1907–1984), który według Kroniki parafialnej: „buntował mi [Józefowi Szubertowi] parafian, (...) żadnych remontów nie robił, (...) koniecznego odwodnienia kotłowni nie potrafił wykończyć tak, że ludzie marzli w kościele. (...) O wszystkim wiedział ks[iądz] [Jan] Piskorz, ale ani myślał go zasuspendować!”²³.

Z dniem 14 lipca 1956 r. ks. Józef Szubert powrócił do parafii w Goduli ku zadowoleniu swoich parafian. O tym, jakie nastroje panowały podczas jego absencji wśród wiernych, można przeczytać w archiwalnych zapiskach: „Dobrze świadczy o parafianach, że potrafili za prob[oszcza] [Józefa Szuberta] ofiarować około 40 Mszy św[iętych]. Oparciem ks[iądza] [Jerzego] Zielińskiego w jego walce przeciwko prawowitemu prob[oszczowi] [Józefowi Szubertowi] były nieliczne jednostki”²⁴.

Niepełna rok przed śmiercią poprosił bp. Herberta Bednorza o wikariusza adiutora²⁵. Prośba ta uzyskała przychyłność i akceptację ordynariusza katowickiego, który swoim dekretem mianował na to stanowisko ks. Pawła Szolonka (1934–2021). Ostatnie lata życia godulskiego proboszcza naznaczone były chorobą. Ksiądz Józef Szubert zmarł w święto Ofiarowania Pańskiego – 2 lutego 1973 r. w Goduli²⁶, gdzie został pochowany na cmentarzu parafialnym.

W pracy duszpasterskiej godulskiego proboszcza wspierali wikariusze parafialni. Ustanowieni przez ordynariusza kapłani diecezji katowickiej dzielili z proboszczem trud posługiwania. Ich kompetencje oraz prawa i obowiązki określał kanon 463. Kodeksu prawa kanonicznego²⁷. W Goduli wikariusze chętnie współpracowali z ks. Józefem Szubertem, w szczególności prowadzili duszpasterstwo grup parafialnych, organizowali kościelne uroczystości, prowadzili katechezę, uczęszczali z wiernymi na pielgrzymki. Niejednokrotnie także przygotowywali wraz z młodymi parafianami dekoracje do kościoła i troszczyli się o wystrój świątyni²⁸. Mieli oni też okazję do tego, aby czerpać z wiedzy i życiowego doświadczenia miejscowego proboszcza. Jeden z nich – ks. Antoni Drosdz (ur. 1941), który był

²³ APG, Kronika.

²⁴ Tamże.

²⁵ Tamże.

²⁶ Hasło *Szubert Józef*..., s. 396; APG, Kronika.

²⁷ *Codex Iuris Canonici, Pii X Pontificis Maximi iussu digestus, Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, Romae 1951, kanon 463 [dalej: CIC]; F. Bączkiewicz, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 1, Opole 1957³, s. 601–602.

²⁸ APG, Kronika.

wikariuszem w Goduli w latach 1969–1972 – tak wspominał po latach proboszcza Szuberta: „Ksiądz Józef Schubert był pobożnym i gorliwym kapłanem. Od niego nauczyłem się modlić za parafian, wśród których pracowałem. Miał wrażliwe sumienie na dobro. W duszpasterstwie każdą sprawę konsultował z wikarymi i biskupem”²⁹.

Każdą zmianę personalną w kapłańskich szeregach w Goduli ks. Józef Szubert własnoręcznie zaznaczał w kronice. Notatki te pozwalają zauważyć, że na przestrzeni 26 lat u boku godulskiego proboszcza pracowało aż 19 wikarych³⁰. Byli to księża: Zygfryd Strzelecki (1915–1973), Henryk Czekala (1915–1967), Józef Foltynowicz (1924–1992), Stanisław Czapik (1927–1968), Paweł Wyciślik (1908–1988), Karol Machnik (1922–1990), Ludwik Październiak (1929–2011), Rudolf Światała (1913–1983), Antoni Ryguła (1931–2002), Jerzy Pluta (1932–1993), Romuald Walde-
ra (1936–1991), Gerard Kurpas (1937–2014), Stanisław Knop (1928–2021), Henryk Górecki (1938–2004), Bronisław Paprotny (1934–2018), Antoni Drosdz (ur. 1941), Ignacy Nokielski (1941–2010), Henryk Sajdok (1938–2012) oraz Paweł Szolonek (1934–2021).

Analiza spisu wikariuszy w Goduli w latach 1947–1973 pozwala na stwierdzenie, że do pracy w tej miejscowości byli kierowani księża z niewielkim stażem kapłańskim – aż 12 wikariuszy posługiwało w Goduli w ciągu swoich pierwszych 5 lat kapłaństwa. Fakt ten stawia postać godulskiego proboszcza jako tego, któremu ordynariusz katowicki okazywał duże zaufanie, powierzając mu do współpracy najmłodszych księży. Proboszcz Szubert wprowadzał tym samym młodych księży w arkana pracy duszpasterskiej w parafii.

3. Sprawowanie sakramentów codzienną posługą kapłanów wśród parafian

Sprawowanie sakramentów należało do codziennej posługi duszpasterzy parafii. Zgodnie z kanonami prawa kościelnego to do proboszcza należały wszelkie prawa i obowiązki związane z ich udzielaniem³¹. Obowiązki te wypełniał gorliwie wraz ze swoimi współpracownikami – wikariuszami parafialnymi.

Już 12 października 1947 r., a więc nieco ponad miesiąc od rozpoczęcia posługi w Goduli, ks. Józef Szubert wprowadził dodatkowo jedną mszę świętą niedzielną, która miała być odprawiana o godz. 18.00³². Jak sam zaznaczył, decyzja ta była podjęta „ze względu na niedzielną pracę górników. Przybywa [na mszę świętą] około 112 takich, którzy inaczej Mszy św[iętej] nie mogliby wysłuchać”³³.

²⁹ M. Krawczyk, *Wspomnienia księdza Antoniego Drosdza*, „Janowy Głos. Pismo Parafii Ścięcia Świętego Jana Chrzciciela w Goduli” 5 (2012), s. 11.

³⁰ APG, Kronika.

³¹ CIC 462, 467, 468; F. Bączkiewicz, *Prawo kanoniczne...*, t. 2, s. 8.

³² APG, Kronika.

³³ Tamże.

Statystyki parafialne z lat 1947–1971 informują, że duszpasterze godulscy udzielili w tym czasie sakramentu chrztu świętego 4950 osobom, z czego najwięcej w 1958 r. (284), a najmniej 10 lat później – w 1968 r. (131). Wyraźny wzrost w udzielaniu chrztu (powyżej 200 osób rocznie) zanotowano w pierwszych latach po zakończeniu II wojny światowej oraz na przełomie lat 50. i 60. XX w.

Do pierwszej komunii świętej dzieci w wieku szkolnym przystępowały w Goduli w maju³⁴. W latach 1947–1971 łącznie do sakramentu Eucharystii przystąpiło po raz pierwszy 4748 najmłodszych parafian. Przez 3 kolejne lata, poczynając od 1955 r., nie zanotowano w Kronice parafialnej liczby dzieci pierwszokomunijnych³⁵.

Sakrament małżeństwa, który zawierali narzeczeni w kościele parafialnym, jest najmniej licznyim wydarzeniem w ciągu roku w opisywanym przedziale czasowym. Pary zostały związane sakramentalnym węzłem zaledwie 2178 razy. Zaledwie 5 razy liczba ślubów udzielanych w Goduli przekroczyła granicę 100 – w latach 1947 (107), 1949 (102), 1959 (139), 1960 (105) oraz 1964 (111). W 1952 r. sakrament małżeństwa przyjęło jedynie 50 par.

Ostatnią z najczęściej sprawowanych posług³⁶ był pogrzeb. Księża towarzyszyli zmarłym odprowadzanym na miejsce wiecznego spoczynku na godulskim cmentarzu przykościelnym. W omawianym ćwierćwieczu w Goduli sprawowano średnio 96 pogrzebów rocznie.

3.1. Kaznodziejstwo

Głoszenie słowa Bożego, ściśle związane ze sprawowaniem sakramentów, było jednym z zadań, na które duszpasterze kładli duży nacisk. Głoszone kazania były nie tylko okazją do wyjaśniania wiernym perykop biblijnych, ale także były przestrzenią do przypominania i utrwalania prawd wiary oraz zasad życia społecznego. Duszpasterze godulscy dostosowywali tematykę kazań do aktualnych problemów swoich parafian. Było to zapewne podyktowane nie tylko spełnianiem przepisów prawa³⁷, ale prawdziwą troską o powierzone im dusze.

W Archiwum Parafii Ścięcia Świętego Jana Chrzciciela w Rudzie Śląskiej-Goduli zachowała się Księga kazań³⁸, która zawiera wszystkie tematy kazań wygłaszanych na ambonie, nie tylko w niedziele, ale także w inne dni świąteczne. Jest to cenne źródło, które pomaga odkryć jeden z istotniejszych obszarów życia parafialnego – posługę kaznodziejską. Nie sposób przytoczyć w tym miejscu wszystkich

³⁴ Tamże.

³⁵ Właśnie w tym czasie ks. J. Szubert popadł w otwarty konflikt z wikariuszem kapitulnym diecezji ks. J. Piskorzem, następnie był więziony przez system komunistyczny, a po wyjściu z więzienia początkowo nie mógł powrócić do Goduli.

³⁶ W zestawieniu pominięto liczbę osób, którym udzielono sakramentu namaszczenia. Powodem są szczątkowe i nieregularne informacje o udzielaniu tego sakramentu w zapiskach Kroniki parafialnej – por. APG, Kronika.

³⁷ CIC 1347; F. Bączkowicz, *Prawo kanoniczne...*, t. 2, s. 472.

³⁸ APG, Księga kazań (1945–1995) (rps bez paginacji).

tematów kazań wygłoszonych w Goduli w latach, które obejmują temat niniejszego tekstu. Jednak dla zobrazowania posługi głoszenia słowa Bożego w parafii w Goduli wybrano fragment zapisów zawartych we wspomnianej księdze, prezentując przekrój tematów kazań niedzielnych wygłoszonych w Goduli w 1948 r.

Podczas niedzielnych nabożeństw w 1948 r. w Goduli zostało wygłoszonych 41 kazań³⁹. Aż 18 z nich przygotowanych i wygłoszonych przez księdza proboszcza Józefa Szuberta, w pozostałe 23 niedziele parafianie wsłuchiwali się w nauki godulskiego wikariusza – ks. Zygryda Strzeleckiego. Z zebranych danych można wyszczególnić 4 główne zakresy tematyczne głoszonych kazań: biblijne, dogmatyczne, społeczne oraz okolicznościowe.

Pierwszą grupą tematyczną były kazania o charakterze biblijnym. Koncentrowały się one głównie na prawdach Starego Testamentu, m.in. ukazując początek istnienia („Stworzenie świata”⁴⁰) i dzieje narodu wybranego („Patriarchowie – do Noego”⁴¹, „Abraham”⁴², „Mojżesz”⁴³, „Prorocy”⁴⁴).

Drugim zagadnieniem poruszonym na ambonie były kwestie dogmatyczne, związane z prawdami wiary katolickiej. Kapłani wykładali katechizm, przez co dzieci uczestniczące w katechezie utrzymywały w ten sposób poznawane wiadomości, a dorośli przypominali sobie niełatwe nieraz zagadnienia teologiczne, takie jak: „Źródła wiary (Pismo św[ięte] i Tradycja)”⁴⁵ czy „Sumienie – dowodem na istnienie Boga”⁴⁶. Wygłoszony także został cykl 10 kazań o Bogu Ojcu⁴⁷ oraz 3 kazania związane z istnieniem grzechu w ludzkiej naturze⁴⁸.

Trzecia grupa kazań dotyczyła kwestii społecznych. To właśnie w tych wystąpieniach kaznodzieje, dostrzegając problemy w życiu codziennym powierzonych im wiernych, wskazywali właściwe drogowskazy do przestrzegania dekalogu w codzienności – „Plaga alkoholizmu”⁴⁹, „Człowiek w niewoli alkoholizmu”⁵⁰, „Konieczność miłosierdzia”⁵¹, „Ratujmy rodzinę katolicką”⁵².

Parafianie wysłuchiwali także kazania okolicznościowe, związane z aktualnie przeżywanymi okresami liturgicznymi. W ten sposób przedstawiane były im

³⁹ Liczby nie zawierają tematów kazań okolicznościowych wygłaszanych przez zaproszonych kaznodziejów oraz odczytywanych listów pasterskich.

⁴⁰ Kazanie ks. Z. Strzeleckiego z 8.08.1948 r. – zob. APG, Księga kazań (1945–1995) (rps bez paginacji).

⁴¹ Kazanie ks. Z. Strzeleckiego z 28.11.1948 r. – zob. tamże.

⁴² Kazanie ks. J. Szuberta z 5.12.1948 r. – zob. tamże.

⁴³ Kazanie ks. J. Szuberta z 12.12.1948 r. – zob. tamże.

⁴⁴ Kazanie ks. Z. Strzeleckiego z 19.12.1948 r. – zob. tamże.

⁴⁵ Kazanie ks. Z. Strzeleckiego z 18.01.1948 r. – zob. tamże.

⁴⁶ Kazanie ks. J. Szuberta z 14.03.1948 r. – zob. tamże.

⁴⁷ Kazania ks. Z. Strzeleckiego z 11.04, 25.04, 2.05, 9.05, 6.06., 4.07 1948 r. oraz ks. J. Szuberta z 20.06, 27.06, 11.07, 25.07.1948 r. – zob. tamże.

⁴⁸ Kazania ks. J. Szuberta z 17.10 i 7.11.1948 r. oraz ks. Z. Strzeleckiego z 14.11.1948 r. – zob. tamże.

⁴⁹ Kazanie ks. Z. Strzeleckiego z 15.02.1948 r. – zob. tamże.

⁵⁰ Kazanie ks. Z. Strzeleckiego z 22.02.1948 r. – zob. tamże.

⁵¹ Kazanie ks. J. Szuberta z 3.10.1948 r. – zob. tamże.

⁵² Kazanie ks. Z. Strzeleckiego z 10.10.1948 r. – zob. tamże.

treści związane z Bożym Narodzeniem⁵³, Wielkim Postem⁵⁴ czy życiem patrona parafii⁵⁵.

Na przestrzeni lat odbywały się rokrocznie rekolekcje. Kilkudniowe wydarzenia, najczęściej organizowane przez duszpasterzy godulskich w okresie Wielkiego Postu, miały za zadanie ożywić chrześcijańskiego ducha wśród parafian. Niejednokrotnie do prowadzenia nauk rekolekcyjnych proboszcz parafii zapraszał innych kapłanów, w tym także zakonników. Taka decyzja sprawiała, że wierni mogli usłyszeć inny przekaz ewangelicznych nauk niż ten, który znali z niedzielnej mszy św. i kazań wygłaszanych przez lokalnych duszpasterzy.

4. Wizytacje kanoniczne spotkaniem parafian z biskupem

Jednym z obowiązków ordynariusza jest wizytowanie parafii powierzonej mu diecezji. Wizytacje, zazwyczaj kilkudniowe, odbywały się w diecezji katowickiej cyklicznie z częstotliwością, jaka była możliwa przy stosunkowo dużej liczbie parafii. Ich cel jasno określało prawo kanoniczne: „Celem wizytacji nie jest ściganie i karanie przestępstw, lecz zachowanie zdrowej i prawowiernej nauki, ochrona dobrych, a naprawa złych obyczajów, popieranie zgody, niewinności, pobożności i karności wśród ludu i duchowieństwa oraz pokierowanie innymi sprawami według okoliczności dla dobra religii”⁵⁶.

Za czasów posługi ks. Józefa Szuberta w latach 1947–1973 odbyło się w Goduli 5 wizytacji kanonicznych. Miały one miejsce w latach: 1948, 1953, 1958, 1963 oraz 1969⁵⁷. Cztery z nich zostały przeprowadzone przez biskupów, a jedna przez urzędującego wówczas wikariusza kapitulnego. Każda z tych uroczystości została szczegółowo opisana przez godulskiego proboszcza w kronice.

Zaledwie rok po objęciu placówki duszpasterskiej w Goduli przez ks. Józefa Szuberta parafię wizytował bp Juliusz Bieniek – biskup pomocniczy diecezji katowickiej. Hierarcha pojawił się w Goduli 3 listopada 1948 r. Został przywitany w parafii przez kapłanów, przedstawicieli Rady Parafialnej oraz dzieci. W dwudniowym programie wizytacji znalazło się, m.in.: udzielenie sakramentu bierzmowania, spotkanie z nauczycielami, odwiedziny chorych w szpitalu, błogosławieństwo matek oczekujących potomstwa i małych dzieci oraz obiad z przedstawicielami parafii. Biskup Bieniek odprowadził również w kościele parafialnym mszę św. za zmarłych kapłanów i parafian godulskich⁵⁸.

Kolejna wizytacja odbyła się 6 listopada 1953 r. Tego dnia w Goduli gościł wikariusz kapitulny ks. Filip Bednorz (1892–1954) wraz z wikariuszem generalnym diecezji katowickiej ks. Piotrem Kowolikiem (1888–1957) oraz kanclerzem kurii

⁵³ Kazanie ks. Z. Strzeleckiego z 6.01.1948 i 26.12.1948 r. – zob. tamże.

⁵⁴ Kazanie ks. J. Szuberta z 8.02.1948 r. – zob. tamże.

⁵⁵ Kazanie ks. Z. Strzeleckiego z 29.08.1948 r. – zob. tamże.

⁵⁶ F. Bączkiewicz, *Prawo kanoniczne...*, t. 1, s. 516.

⁵⁷ APG, Kronika.

⁵⁸ Tamże.

ks. Ernestem Wernerem (1914–1992). Uroczystości odbyły się wówczas bez obecności biskupów, ponieważ w tym czasie przebywali oni poza diecezją, wygnani przez władze państwowe. Pod ich nieobecność diecezją zarządzał wikariusz kapitulny, który nie będąc biskupem, posiadał część uprawnień ordynariusza. Wizytując parafię w Goduli, ks. Filip Bednorz ograniczył się jedynie do udzielenia młodzieży sakramentu bierzmowania oraz odprawienia nabożeństwa za zmarłych⁵⁹.

W dniach 27–28 września 1958 r. wizytację kanoniczną przeprowadzał po raz pierwszy bp Herbert Bednorz, ówczesny biskup koadiutor diecezji katowickiej. Pierwszego dnia wizytacji bp Bednorz udzielił sakramentu bierzmowania, wygłosił naukę dla mężczyzn i młodzieńców pt. „O postawie katolickiej” oraz spotkał się z siostrami elżbietankami pracującymi w parafii. W drugim dniu wizyty hierarcha sprawował w kościele parafialnym sakrament spowiedzi oraz odprawił mszę św. pontyfikalną, odwiedził chorych w szpitalu, udzielił błogosławieństwa matkom i dzieciom oraz przewodniczył modlitwom za zmarłych przy grobie ks. prałata Franciszka Strzyża (1876–1942) na cmentarzu parafialnym⁶⁰.

Czwartym wizytatorem parafii godulskiej od czasu zakończenia II wojny światowej był bp Józef Kurpas (1912–1992). Przebywał w Goduli 20–21 kwietnia 1963 r. Nowy biskup pomocniczy katowicki w pierwszym dniu wizyty został przywitany przed kościołem parafialnym, w którym to następnie odprawił nabożeństwo za zmarłych. Wieczorem odbył się egzamin katechetyczny dziewcząt i chłopców, którzy tego samego dnia przystąpili do sakramentu bierzmowania. W ciągu ostatniego dnia pobytu, w niedzielę 21 kwietnia bp Kurpas odprawił mszę św. w intencji parafian, spotkał się z elżbietankami oraz rozmawiał z wikariuszami, katechetkami oraz Radą Parafialną⁶¹.

Ostatnia wizytacja kanoniczna przeprowadzana w czasie posługi ks. Szuberta w Goduli, a zarazem ostatnia wizytacja w jego życiu, odbyła się w 1969 r. Ordynariusz katowicki bp Herbert Bednorz od 7 do 9 marca tego roku zagościł w godulskiej parafii. Tradycyjnie już udzielił młodzieży sakramentu bierzmowania, spotkał się z osobami katechizującymi oraz modlił się za zmarłych na parafialnym cmentarzu. Biskup udzielił także pasterskiego błogosławieństwa chorym przebywającym w szpitalu, siostron elżbietankom oraz młodym mamom i ich pociechom⁶². W zapiskach Kroniki parafialnej odnotowano również, że: „W wyniku wizytacji kanonicznej Ks[iędz] Biskup Ordynariusz [Herbert Bednorz] z uznaniem podkreślił wysiłki x[księdza] Proboszcza [Józefa Szuberta] w pracy duszpasterskiej i administracyjnej parafii. Szczególną wyraził wdzięczność Ks[iędzu] Kanonikowi d[oktorowi] [Józefowi] Szubertowi za gorliwe spełnianie trudnych i czasochłonnych obowiązków dziekana dekanatu rudzkiego i za wiele innych zleconych prac w skali diecezji”⁶³.

⁵⁹ Tamże.

⁶⁰ Tamże.

⁶¹ Tamże.

⁶² Tamże.

⁶³ Tamże.

Jak łatwo zauważyć, wizytacje kanoniczne przeprowadzane w Goduli odbywały się według podobnego schematu. Ich obecność to wynik funkcjonowania na terenie parafii m.in. szpitala czy klasztoru sióstr elżbietanek. Tak więc podczas każdej wizytacji hierarchowie odprawiali modlitwy za zmarłych, odwiedzali chorych w szpitalu i sprawowali nabożeństwa w kościele parafialnym. Dodatkowo jedną z czynności biskupów podczas wizyty w Goduli było również udzielanie sakramentu bierzmowania.

5. Pielgrzymki wyrazem wiary i pobożności

Duchowość maryjna, tak silnie zakorzeniona w górnośląskich parafiach, demonstrowana była podczas parafialnych pielgrzymek. Parafianie godulscy podejmowali trud pątniczy do dwóch głównych ośrodków pielgrzymkowych w regionie. Pieszco wędrowali do sanktuariów maryjnych w Piekarach Śląskich i na Jasnej Górze. Do piekarskiego sanktuarium maryjnego mieszkańcy Goduli pielgrzymowali aż 3 razy w ciągu roku. Były to pielgrzymki stanowe: mężczyzn i kobiet oraz parafialna pielgrzymka ślubowana. Kronika spisywana skrupulatnie przez ks. Józefa Szuberta przekazuje, że wierni pielgrzymowali także na Górę Świętej Anny, gdzie celebrowano tzw. obchody kalwaryjskie, jednak tę trasę podejmowali głównie środkami komunikacji.

Jak zaznacza ks. Jan Górecki: „Poprzez pielgrzymki, w których poczesne miejsce zajmowały sakramenty pokuty i Eucharystii, Kościół się odnawiał – także w obyczajach i w całym życiu człowieczym. Pielgrzymki były lekcjami umartwiania, wyrzeczenia, pokuty i modlitwy, stąd spełniały funkcję *katharsis*. Pielgrzymka była też jedną z najintensywniejszych form przeżywania Kościoła jako wspólnoty”⁶⁴.

Męskie pielgrzymki stanowe do Piekar swoje początki mają w latach powojennej rzeczywistości⁶⁵. W 1947 r. z inicjatywy piekarskiego proboszcza ks. Henryka Ligonía (1896–1968) odbyła się po raz pierwszy stanowa pielgrzymka mężczyzn⁶⁶. Kolejni ordynariusze diecezji katowickiej starali się, aby sanktuarium maryjne w Piekarach Śląskich było miejscem szczególnym na mapie Górnego Śląska – nie tylko diecezji katowickiej:

Pierwsza wzmianka w Kronice parafialnej o pieszej pielgrzymce mężczyzn do Piekar, która wyruszyła z Goduli, nosi datę roczną 1949. Wtedy to w niedzielę 22 maja wierni udali się do sanktuarium. Jednak brak jest informacji o ówczesnej

⁶⁴ J. Górecki, *Pielgrzymki w tradycji górnośląskiej*, w: *Metropolia Katowicka – Górnośląska. Dziedzictwo historii. Wyzwania wobec przyszłości*, red. W. Świątkiewicz, J. Wycisło, Katowice 1994, s. 69.

⁶⁵ Tenże, *Pielgrzymki do Piekar Śląskich w latach 1946-1947 w świetle okólników Kurii Diecezjalnej w Katowicach*, „*Peregrinus Cracoviensis*” 26 (2015), s. 22.

⁶⁶ J. Górecki, *Sanktuarium Matki Sprawiedliwości i Miłości Społecznej w Piekarach Śląskich. Studium historyczno-pastoralne*, Katowice 2011, s. 177-178.

liczbie uczestników tej wędrówki⁶⁷. Zapiski proboszcza Szuberta poczynione w kolejnych latach wskazują na różnorodną frekwencję wiernych. W 1951 r. do Piekar wędrowało 950 mężczyzn, w 1958 r. – 150, w 1959 r. – 450, w 1961 r. – około 300⁶⁸.

Podobnie jak stanowa pielgrzymka mężczyzn, pielgrzymowanie kobiet również rozpoczęło się formalnie w 1947 r., choć duże zgromadzenia kobiet w sanktuarium miały już miejsce w kilka lat po koronacji cudownego obrazu Matki Bożej w 1925 r.⁶⁹ Kobiety, często ubrane w tradycyjne regionalne stroje, gromadziły się u stóp Maryi w sierpniu – początkowo w uroczystość Wniebowzięcia NMP, następnie w niedzielę, która przypadała jako pierwsza w kalendarzu po tym święcie⁷⁰.

Tak jak w przypadku zapisków kroniki dotyczących pielgrzymki męskiej, pierwsza wzmianka o stanowej pielgrzymce kobiet pochodzi z 1949 r.⁷¹ Wówczas pielgrzymka miała miejsce 15 sierpnia, w uroczystość Wniebowzięcia NMP. Nie zostało jednak zanotowane, ile kobiet wyruszyło na pątniczy szlak oraz brakuje informacji, który z godulskich duszpasterzy towarzyszył pątniczkom w drodze. W kolejnych latach frekwencja wynosiła: 1951 r. – 700 kobiet, 1964 r. – 250 kobiet, 1967 r. – 200 kobiet⁷².

Najstarszą i najliczniejszą godulską pielgrzymką piekarską była parafialna pielgrzymka ślubowana. Jej początki sięgają 1874 r., kiedy to mieszkańcy okolicznych terenów złożyli śluby, które od tamtego czasu rokrocznie wypełniali. Zobowiązali się wówczas do pieszej wędrówki i modlitwy w Piekarach, gdzie Matka Boża Lekkarka wstawiła się za prośbami mieszkańców, kiedy ci zagrożeni byli panującą wokół epidemią tyfusu. W ramach wdzięczności kapłani i wierni udawali się do piekarskiej świątyni w bliskości święta Matki Bożej Szkaplerznej⁷³.

Pielgrzymi co roku udawali się także na pieszą wędrówkę do sanktuarium maryjnego na Jasnej Górze. Trasę tę – zdecydowanie dłuższą niż do pobliskich Piekar Śląskich – pielgrzymi pokonywali nie tylko pieszo. Kronika parafialna informuje, że część parafian dojeżdżała do Częstochowy pociągami⁷⁴. Były to zapewne osoby, którym stan zdrowia nie pozwalał na pokonanie tej trasy pieszo. Podobnie jak w wyżej opisanych praktykach pielgrzymkowych, wiernym w drodze towarzyszyli godulscy kapłani.

Prowadzone zapiski pozwalają na rekonstrukcję trasy, którą na Jasną Górę zmierzali pątnicy. Wędrówka podzielona była na 2 dni drogi i prowadziła przez kolejne miejscowości: Piekary (tam odprawiana była msza św.), Świerklaniec, Kozłowa Góra, Żyglin, Miotek, Łubsza (tam pielgrzymi zatrzymywali się na nocleg),

⁶⁷ APG, Kronika.

⁶⁸ Tamże.

⁶⁹ J. Górecki, *Sanktuarium Matki Sprawiedliwości...*, s. 223.

⁷⁰ Tamże, s. 224.

⁷¹ APG, Kronika.

⁷² Tamże.

⁷³ T. Nocoń, *Ojciec parafii i opiekun diecezji...*, s. 94-95.

⁷⁴ APG, Kronika.

Częstochowa⁷⁵. Po raz pierwszy na jasnogórskie wzgórze wierni z Goduli wyruszyli w 1949 r.⁷⁶ Nie zachowały się jednak żadneienne daty, które pozwalałyby określić dokładny termin tego wydarzenia⁷⁷. Prawdopodobnie miało ono miejsce w pierwszych dniach lipca⁷⁸. Po raz pierwszy na trasie pielgrzymom towarzyszył ówczesny wikariusz – ks. Zygfryd Strzelecki. Godulski proboszcz odnotował ten fakt w następujący sposób: „Pielgrzymki udały się w tym roku [1949] pierwszorzędnie (...) do Częstochowy piesza z ks[iędzem] wikarym [Zygfydem Strzeleckim] (przeszło 100 osób)”⁷⁹.

Na szczególną uwagę zasługują dwa fakty: z 1957 oraz z 1964 i 1967 r. W 1957 r. duchowym opiekunem pielgrzymki był – obok wikariusza ks. Ludwika Październioka – godulski proboszcz⁸⁰. Analiza jego życiorysu dowodzi tego, że była to prawdopodobnie pielgrzymka dziękczynna za powrót na urząd proboszcza w Goduli po okresie uwięzienia przez służby komunistycznego aparatu. Drugi fakt – udokumentowany w Kronice pielgrzymkowej – to spotkania w latach 1964 i 1967. Wówczas parafianie z Goduli spotkali się w duchowej stolicy Polski z prymasem Polski kard. Stefanem Wyszyńskim (1901–1981). Nieznane są jednak szczegóły tych spotkań – nie ma podstaw do tego, aby przypuszczać, że były to spotkania specjalnie zarezerwowane dla mieszkańców Goduli. Możliwa jest jednak hipoteza, że były to spotkania spontaniczne, niespodziewane, kiedy to Prymas Tysiąclecia przebywał w częstochowskim sanktuarium.

6. Peregrynacje czasem duchowej odnowy

Opisane wydarzenia z pewnością należy zaliczyć do form duszpasterstwa nadzwyczajnego. Peregrynacje odbywają się niezwykle rzadko w życiu parafii. Zazwyczaj są one powiązane z ważnymi wydarzeniami w życiu Kościoła – powszechnego lub lokalnego.

Od 1957 r. rozpoczęła swoją działalność inicjatywa społeczna skierowana przeciw problemowi alkoholowemu. Pomysłodawcą i organizatorem Krucjaty Wstrzemięźliwości był ks. Franciszek Blachnicki (1921–1987) – prezbiter diecezji katowickiej. Wśród swoich wielu inicjatyw ks. Blachnicki rozpoczął w diecezji katowickiej peregrynację figury Matki Bożej Fatimskiej. Figura Maryi nawiedzała kolejne parafie, w których organizowane były nabożeństwa oraz konferencje propagujące trzeźwość w społeczeństwie. W Goduli od 12 grudnia 1958 r. trwało duchowe przygotowanie do tej uroczystości. Odpowiedzialnym za to był dawny wikariusz – ks. Józef Foltynowicz, którzy przez 3 dni wygłaszał nauki dla

⁷⁵ APG, Kronika pielgrzymkowa Godula–Częstochowa (1949–) (rps bez paginacji).

⁷⁶ APG, Kronika.

⁷⁷ Tamże.

⁷⁸ APG, Kronika pielgrzymkowa Godula–Częstochowa (1949–) (rps bez paginacji).

⁷⁹ APG, Kronika.

⁸⁰ Tamże.

wiernych⁸¹. W dniu 15 grudnia godulscy wierni tak przygotowali tę uroczystość: „W sam dzień przybycia figury udekorowano wspaniale kościół. Figurę wnieśli do kościoła górnicy w strojach górniczych, po czym odebrali ją kolejarze, a od nich panny i siostry zakonne. Z figurą tą odbyła się procesja dookoła kościoła”⁸².

Następnie pod przewodnictwem ks. Józefa Szuberta sprawowana była msza św., po której kazanie wygłosił ks. Blachnicki. Następnie kapłani zasiedli do konfesjonałów, przez całą noc można było korzystać ze spowiedzi. Kolejnego dnia – 16 grudnia – odprawiono w obecności wędrującej figury aż 4 nabożeństwa (o godz. 4.30, 6.00, 9.00 i 16.30 – dla dzieci). Tego dnia figura została również przeniesiona do szpitala: „Od wejścia aż do kaplicy pielęgniarki i salowe utworzyły szpaler. Tam w szpitalu odprawiono również mszę św[iętą], w czasie której prawie wszyscy chorzy (z wyjątkiem kilku) i cały personel przystąpili do Kom[unii] św[iętej]”⁸³.

Nim figura Fatimskiej Pani opuściła Godulę, w kościele została oficjalnie pożegnana przez proboszcza i wiernych. Cała uroczystość peregrynacji zakończyła się odprawioną mszą św. w intencji owoców tegoż nawiedzenia⁸⁴.

Podobną uroczystość parafia w Goduli przeżywała niespełna 10 lat później – w 1967 r., kiedy to w całej Polsce trwała peregrynacja kopii obrazu Matki Bożej Częstochowskiej. Inicjatywa ta miała odnowić życie religijne w kraju, a jej pomysłodawcą był prymas Polski kard. Stefan Wyszyński. Była ona częścią Wielkiej Nowenny – programu duszpasterskiego, który miał przygotować wiernych Kościoła katolickiego w Polsce do obchodów 1000. rocznicy chrztu Polski⁸⁵. W diecezji katowickiej peregrynacja miała rozpocząć się w 1966 r. We wrześniu tego roku bp Juliusz Bieniek pojechał do Warszawy, aby przywieźć obraz do Katowic. Niestety komunistyczne władze nie dopuściły do tego – w drodze do Katowic zatrzymano samochód, którym przewożona była ikona Matki Bożej⁸⁶.

Decyzja władz komunistycznych nie pokrzyżowała ani nie skreśliła planów śląskich duszpasterzy i wiernych. Peregrynacja w diecezji odbyła się, ale nie pielgrzymowała ikona Królowej Polski, a jedynie puste ramy obrazu⁸⁷. Nawiedziły kościół parafialny w Goduli 22–23 lutego 1967 r.. Zapiski Kroniki parafialnej informują o frekwencji podczas rozpoczęcia peregrynacji oraz nieszczyćciu, które dotknęło kościół na chwilę przed rozpoczęciem uroczystości: „W uroczystości wzięło udział 40 księży. Mimo huraganu, który zerwał nam część dachu dwie godz[iny] przedtem i uniemożliwił postawienie ołtarza na zewnątrz kościoła oraz niepogody, kościół przepełniony wiernymi, dużo [osób] pozostać musiało na placu [kościelnym]”⁸⁸.

⁸¹ Tamże.

⁸² Tamże.

⁸³ Tamże.

⁸⁴ Tamże.

⁸⁵ J. Żaryn, *Dzieje Kościoła katolickiego w Polsce (1944-1989)*, Warszawa 2003, s. 223 i nn.

⁸⁶ A. Dziurok, J. Myszor, *Prymas Stefan Wyszyński a Górny Śląsk – kontakty, wizyty, wystąpienia*, Katowice–Warszawa 2020, s. 78.

⁸⁷ Tamże, s. 83.

⁸⁸ APG, Kronika.

Peregrynację rozpoczęło liturgiczne powitanie ks. proboszcza Szuberta, po czym odprawiona została msza św., po której nastąpiła adoracja. Kolejna msza została odprawiona o północy, po której aż do godz. 6.00 odprawiano nabożeństwa co godzinę w intencji mieszkańców poszczególnych ulic parafii⁸⁹. Drugi dzień wizyty w Goduli pustych ram obrazu Częstochowskiej Madonny upłynął pod znakiem adoracji, które zakończono uroczystym pożegnaniem i przekazaniem ram do parafii św. Michała Archanioła w Orzegowie. W trakcie tego obrzędu obecny był ordynariusz katowicki bp Herbert Bednorz⁹⁰, a całość tej niecodziennej uroczystości, w tym oprawę liturgiczną i dekoracje świątyni, przygotowali wówczas godulscy wikariusze – ks. Bronisław Paprotny i ks. Henryk Górecki w towarzystwie lokalnej młodzieży⁹¹.

Podsumowanie

Ksiądz Józef Szubert przewodził powierzonej sobie parafii w sposób tradycyjny. W podejmowanych przez niego decyzjach mocno wybrzmiewała troska o dostępność sakramentów dla wszystkich – szczególnie dla robotników, którzy zawodowo pracowali także w niedzielę. W niedzielnej Eucharystii duszpasterze w Goduli upatrywali okazji do odpowiedniej i rzetelnej posługi kaznodziejskiej. Ciągłość tematów niedzielnych kazań oraz dostosowywanie ich do potrzeb społeczeństwa wpływały zapewne na odbiór słów wygłaszanych z ambony. Okazją do weryfikacji podejmowanych w parafii inicjatyw były na przestrzeni lat wizytacje kanoniczne przeprowadzane przez kolejnych hierarchów. Były one przede wszystkim spotkaniem wizytującego z żywą wspólnotą Kościoła przeżywającą swoje radości i problemy w jej codziennym środowisku życia i pracy. Dla wiernych zaś – także chorych, którzy przebywali w tym czasie w szpitalu – czas wizytacji kanonicznej był okazją do bezpośredniego spotkania z pasterzem diecezji.

Wielu mieszkańców Goduli chętnie angażowało się w życie parafialne. Wrazem tej aktywności były coroczne piesze pielgrzymki stanowe: mężczyzn i młodzieńców oraz kobiet i dziewcząt do Piekar Śląskich. Do tego maryjnego sanktuarium parafianie udawali się także w ramach tzw. pielgrzymki ślubowanej, wypełniając tym samym śluby złożone Matce Bożej przez ich przodków. Na pielgrzymkowej mapie nie zabrakło także sanktuarium na Jasnej Górze. Do Matki Bożej czczonej w częstochowskiej ikonie parafianie pielgrzymowali pieszo w towarzystwie swoich duszpasterzy. Przywiązanie do lokalnych tradycji pielgrzymkowych owocuje w parafii do dziś. Zainicjowane wiele lat temu pielgrzymki nadal wpisują się w coroczny kalendarz obchodów parafialnych.

Szczególnymi wydarzeniami w historii parafii były peregrynacje, które odbyły się w godulskim kościele. Pierwsza z nich – w 1958 r. – skupiała się wokół

⁸⁹ Tamże.

⁹⁰ Tamże.

⁹¹ Tamże.

pielgrzymującej figury Matki Bożej Fatimskiej. Druga – w 1967 r. – wpisywała się w ogólnopolską Wielką Nowennę, a parafię nawiedziły jedynie puste ramy obrazu Królowej Polski.

Wraz ze swoją historią parafia godulska wpisała się na stałe w krajobraz (archi) diecezji katowickiej, której jest od 1925 r. nieodłączną częścią. Ważne jest jednak, aby spadkobiercy parafialnych tradycji nadal tworzyli lokalną historię, która będzie wpisywała się w bogatą przeszłość wspólnoty wiernych w Goduli, którzy przez wszystkie te lata w kościele parafialnym przeżywali swoje troski, radości i nadzieje, oddając się w opiekę swojego patrona – św. Jana Chrzciciela.

Bibliografia

- Archiwum Parafii Ścięcia Świętego Jana Chrzciciela w Rudzie Śląskiej-Goduli, Kronika parafialna (1882–2000) (rps bez paginacji).
- Archiwum Parafii Ścięcia Świętego Jana Chrzciciela w Rudzie Śląskiej-Goduli, Kronika pielgrzymkowa Godula–Częstochowa (1949–) (rps bez paginacji).
- Archiwum Parafii Ścięcia Świętego Jana Chrzciciela w Rudzie Śląskiej-Goduli, Księga kazań (1945–1995) (rps bez paginacji).
- Banaś K., *Komunistyczny aparat bezpieczeństwa wobec pielgrzymek stanowych do Piekar Śląskich (1947–1989)*, Katowice 2013.
- Bączkiewicz F., *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 1, Opole 1957³.
- Bączkiewicz F., *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 2, Opole 1957³.
- Codex Iuris Canonici, Pii X Pontificis Maximi iussu digestus, Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, Romae 1951.
- Dziurok A., *Kruchtoizacja. Polityka władz partyjno-państwowych wobec Kościoła katolickiego w latach 1945–1956 w województwie śląskim/katowickim*, Katowice 2012.
- Dziurok A., Myszor J., *Prymas Stefan Wyszyński a Górny Śląsk – kontakty, wizyty, wystąpienia*, Katowice–Warszawa 2020.
- Gołąb K., *Historia kościoła i parafii pw. św. Michała Archaniola w Rudzie Śląskiej-Orzegowie. W setną rocznicę konsekracji 1918–2018*, Ruda Śląska 2018.
- Górecki J., *Parafia św. Józefa w Rudzie Śląskiej. Studium historyczno-pastoralne*, Katowice 2015.
- Górecki J., *Parafia św. Pawła w Nowym Bytomiu*, Ruda Śląska 1991.
- Górecki J., *Pielgrzymki do Piekar Śląskich w latach 1946–1947 w świetle okólników Kurii Diecezjalnej w Katowicach*, „Peregrinus Cracoviensis” 26 (2015), s. 21–34.
- Górecki J., *Pielgrzymki w tradycji górnośląskiej*, w: *Metropolia Katowicka – Górnośląska. Dziedzictwo historii. Wyzwania wobec przyszłości*, red. W. Świątkiewicz, J. Wyścisko, Katowice 1994, s. 55–79.
- Górecki J., *Sanktuarium Matki Sprawiedliwości i Miłości Społecznej w Piekarach Śląskich. Studium historyczno-pastoralne*, Katowice 2011.
- Grajewski A., *Wygnanie*, Katowice 1995.
- Janowski M., *Klasyczne metody badań historycznych*, w: *Wprowadzenie do metodologii historii*, red. E. Domańska, J. Pomorski, Warszawa 2022, s. 332–345.

- Krawczyk M., *Wspomnienia księdza Antoniego Drosdza*, „Janowy Głos. Pismo Parafii Ścięcia Świętego Jana Chrzcziciela w Goduli” 5 (2012), s. 11.
- Krukowski J., *Represyjność prawa polskiego w zastosowaniu do Kościoła katolickiego w latach 1944-1956*, „Roczniki Nauk Prawnych” 9 (1999), s. 5-22.
- Larisch J., *Sto lat kościoła i parafii pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Bytomiu Szombierkach (1905-2005)*, Opole 2005.
- Metody pracy operacyjnej aparatu bezpieczeństwa wobec kościołów i związków wyznaniowych 1945-1989*, red. A. Dziurok, Warszawa 2004.
- Myszor J., *Duszpasterstwo parafialne na Górnym Śląsku w latach 1821-1914*, Katowice 1991.
- Nocoń T., *Ojciec parafii i opiekun diecezji. Życie i posługa kapłańska Franciszka Strzyża (1876-1942)*, Warszawa 2023.
- Osmańczyk N., Krakowski M., *Dzieje parafii Chropaczów 1913-2000*, Chropaczów 2003.
- Piegha M., *Z dziejów kościoła i parafii św. Augustyna w Lipinach*, Świętochłowice 2007.
- Powrót. Powitanie biskupów w katedrze Chrystusa Króla w Katowicach 11 listopada 1956 roku*, red. R. Brom, Katowice 2006.
- Ratka A., *Kościół Matki Boskiej Różańcowej w Rudzie Śląskiej. Od rezydencji jezuickiej i kuracji do parafii*, Ruda Śląska 2000.
- Słownik biograficzny duchowieństwa (archi)diecezji katowickiej 1922-2008*, red. J. Myszor, Katowice 2009.
- Skibiński P., *Kościół wobec totalitaryzmów (1917-1989). Światowy katolicyzm i doświadczenia Polaków*, Warszawa 2022.
- Smierz M., *Historia parafii Trójcy Przenajświętszej w Rudzie Śląskiej-Kochłowicach (1648-2019)*, Katowice 2020.
- Stala J., *Implikacje historyczno-społeczne działalności duszpasterskiej i katechetycznej Kościoła w Polsce i Kościoła tarnowskiego w pierwszych latach po II wojnie światowej*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 5 (2006), s. 199-209.
- Szymański J., *Nauki pomocnicze historii*, Warszawa 2006⁶.
- Wawrzynek R., Hojka Z., *Parafia pod wezwaniem św. Marii Magdaleny w Bielszowicach (XIV/XV w.-2003 r.)*, Ruda Śląska 2003.
- Żaryn J., *Dzieje Kościoła katolickiego w Polsce (1944-1989)*, Warszawa 2003.

Słowa kluczowe: duszpasterstwo, parafia Godula, archidiecezja katowicka, Ruda Śląska, kronika parafialna

Keywords: pastoral care, Godula parish, Archdiocese of Katowice, Ruda Śląska, Parish Chronicle